

Spółdzielnie socjalne szansą na samozatrudnienie.

Co to jest spółdzielnia?

Spółdzielnia¹ jest autonomicznym zrzeszeniem osób, które zjednoczyły się dobrowolnie w celu zaspokojenia swoich wspólnych aspiracji i potrzeb ekonomicznych, społecznych i kulturalnych poprzez współposiadane i demokratycznie kontrolowane przedsiębiorstwo.

Jednym ze sposobów walki z bezrobociem, stosowanym w coraz większej liczbie krajów, jest możliwość tworzenie tzw. spółdzielni socjalnych.

Prekursorem tworzenia takich spółdzielni były Włochy. Kraj ten zmagał się z wysokim bezrobociem wynikającym m.in. z niskiej aktywności gospodarczej. Już w latach siedemdziesiątych XX wieku zrodził się tam pomysł tworzenia takich spółdzielni.

W 1991 roku uchwalona ustawa o przeciwdziałaniu bezrobociu nadała prawny status spółdzielniom socjalnym.

Spółdzielnie socjalne nastawiają się na pomoc osobom, które mają kłopoty ze znalezieniem pracy. Są to np. ludzie młodzi, ale też osoby mające kłopoty z integracją z resztą społeczeństwa, a więc długotrwale pozostające bez pracy, osoby niepełnosprawne, byli więźniowie i osoby, które były kiedyś uzależnione od narkotyków czy alkoholu.

W Polsce obserwuje się wzrost zainteresowania tworzeniem spółdzielni socjalnych. W chwili obecnej ustawą określającą zasady funkcjonowania spółdzielni socjalnej i stanowiącą podstawę do jej rejestracji jest Ustawa o spółdzielniach socjalnych z dnia 27 kwietnia 2006 roku (Dz. U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651)

Spółdzielnia socjalna – ujęcie definicyjne

Spółdzielnia socjalna została pomyślana jako podmiot ekonomii społecznej, czyli jako instytucja, która prowadzi działalność łączącą cele gospodarcze i społeczne.

Ustawa o spółdzielniach socjalnych stwarza bowiem podstawy prawne do prowadzenia wspólnego przedsiębiorstwa osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym, którym szczególnie trudno byłoby rozpocząć i prowadzić działalność gospodarczą samodzielnie.

¹ http://www.krs.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=166&Itemid=278, aktualne na 20.03.2013r.

Członkowie spółdzielni socjalnej tworzą dla siebie miejsca pracy, zapewniając dochód sobie i swoim rodzinom, a poprzez wspólne działania zmieniają siebie i środowisko, w którym żyją – tworzą coś, co staje się ich wspólnym dobrem, za co są odpowiedzialni, od czego zależy przyszłość każdego z nich.

W tym celu muszą ze sobą współpracować, ucząc się podtrzymywania więzi międzyludzkich, odnajdywania się w rolach społecznych (np. kierownika zespołu, członka ekipy). Zdobywają również umiejętności, które mogą w przyszłości pozwolić na usamodzielnienie zawodowe.

Powstanie spółdzielni socjalnej ma zatem dwa podstawowe cele. Jednym jest wspólne prowadzenie przedsiębiorstwa, drugim włączenie spółdzielców w życie społeczne i zawodowe, odbudowanie ich umiejętności tworzenia i podtrzymywania relacji zarówno w pracy, rodzinie jak i w szerszej grupie społeczności lokalnej.

O szczególnym charakterze spółdzielni socjalnej decydują:

- typ osób, które mogą spółdzielnię założyć,
- osobista praca członków jako podstawa działalności spółdzielni oraz
- cele społeczne, jakie musi sobie spółdzielnia stawiać, czyli społeczna i zawodowa reintegracja członków, rozumiana w ustawie o spółdzielniach socjalnych, jako „odbudowywanie i podtrzymywanie umiejętności uczestniczenia (...) członków w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu (...), odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy”.

Spółdzielnia socjalna — według definicji Beaty Kwiatkowskiej i Moniki Chrzczonowicz — jest „zrzeszeniem osób, w przeważającej liczbie zagrożonych wykluczeniem społecznym, które wspólnie, w oparciu o osobistą pracę, prowadzą przedsiębiorstwo i realizują cele społecznej oraz zawodowej reintegracji”².

² Kaczmarek B. M., „Jak założyć spółdzielnię socjalną”, Warszawa 2010, str. 3

Innymi słowy jest to firma, która posiada swój majątek i stara się go pomnożyć jednak osiągnięcie zysku nie stanowi dla niej celu samego w sobie, a jest środkiem do realizacji innych celów w tym przypadku zapewnienia sobie miejsca pracy. W spółdzielni każdy jej członek musi być zatrudniony. Członkowie spółdzielni solidarnie podejmują decyzje, co zrobić z majątkiem spółdzielni, na co wydać pieniądze, co i kiedy sprzedać, kupić. To samo dzieje się w przypadku wypracowanych przez spółdzielnię zysków. Członkowie wspólnie podejmują decyzje na co mają zostać przeznaczone. Decyzje w spółdzielni podejmowane są demokratycznie, bez względu na to kto ile wniósł do majątku spółdzielni.³

Dużym wyzwaniem dla spółdzielni jest pogodzenie wspólnego interesu z osobistymi interesami poszczególnych jej członków. Aby spółdzielnia mogła prawidłowo funkcjonować potrzebny jest przede wszystkim zgrany zespół i dobry, konkurencyjny pomysł na biznes. Niestety nawet najlepszy biznesplan nie pomoże jeśli członkowie nie będą mieć do siebie zaufania i analogicznie, nawet najbardziej zgrany zespół nie stworzy konkurencyjnej firmy, jeśli dobrze nie zbada rynku i nie będzie mieć wsparcia w najbliższym otoczeniu.

Kto może zostać założycielem spółdzielni socjalnej?

Do katalogu uprawnionych osób należą:

- a) bezrobotni,
- b) osoby uzależnione od alkoholu lub narkotyków oraz innych środków odurzających (po zakończeniu leczenia),
- c) bezdomni, którzy realizują indywidualny program wychodzenia z bezdomności,
- d) byli więźniowie mający trudności w integracji ze środowiskiem,
- e) osoby chore psychicznie,
- f) uchodźcy mający problem z integracją,
- g) niepełnosprawni.

Uprawnionymi do założenia spółdzielni socjalnych są też inne osoby (które nie mają problemu ze znalezieniem pracy) pod warunkiem, że ich liczba nie przekracza 50% . Spółdzielnia socjalna nie może liczyć mniej niż 5 i więcej niż 50 członków.

³ „Spółdzielnia socjalna krok po kroku” pod red., J. Kwiatkowskiego, Kraków 2008, str. 8

Istnieje również taka forma jak spółdzielnie osób prawnych i w tym przypadku założycielami mogą zostać:

- a) Organizacje pozarządowe w rozumieniu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
- b) Jednostki samorządu terytorialnego
- c) Kościelne osoby prawne

Liczba założycieli (osób prawnych) takiej spółdzielni socjalnej nie może być mniejsza niż 2.

W przypadku gdy założycielami spółdzielni socjalnej są osoby prawne, są one zobowiązane do zatrudnienia w terminie sześciu miesięcy od dnia wpisania spółdzielni do KRS co najmniej 5 osób spośród bezrobotnych, wykluczonych lub niepełnosprawnych. Osoby te po 12 miesiącach nieprzerwanego zatrudnienia w spółdzielni socjalnej, mają prawo do uzyskania członkostwa w spółdzielni.⁴

Na jakie koszty powinny przygotować się osoby chcące założyć spółdzielnię socjalną?

Jak wiadomo, żeby założyć firmę potrzebne są pieniądze. Z drugiej strony oczywistym jest fakt, że osoby, które od dłuższego czasu nie mają pracy, mogą takich pieniędzy zwyczajnie nie mieć. Rozwiązaniem są różnego rodzaju dotacje i refundacje. Zanim jednak do tego przejdziemy w kilku słowach postaram się scharakteryzować podstawowe koszty założenia spółdzielni. Należą do nich: wpisowe, wkłady i udziały.

- **Wpisowe** jest to jednorazowa opłata za przystąpienie do spółdzielni. Zwykle jest to kwota symboliczna, która wynosi od kilku do kilkunastu złotych i jest przeznaczona na pokrycie kosztów przystąpienia członka do spółdzielni socjalnej.
- **Wkłady** mają zdecydowanie wyższą wartość i najczęściej wynoszą od kilku do kilkunastu tysięcy. Można je pokryć ze środków własnych lub z dotacji. Mogą być wnoszone zarówno w formie pieniężnej jak i rzeczowej. Są one

⁴ Na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych

kosztem bezzwrotnym i przeznaczone są głównie na zakup środków trwałych potrzebnych do wyposażenia spółdzielni.

- **Udziały** mogą być wnoszone jednorazowo lub w kilku ratach. Ich suma stanowi majątek spółdzielni. Udziały przeznaczone są na pokrycie bieżącej działalności spółdzielni (zakup materiałów, czynsz, telefon, wynagrodzenia) oraz na inwestycje. Osoba chcąca zrezygnować z członkostwa w spółdzielni może wycofać swoje udziały.

Wysokość tych kosztów jak i terminy wpłat ustalają członkowie w statucie. Należy więc pamiętać by koszty te z jednej strony wystarczyły na pokrycie inwestycji a z drugiej strony, żeby członków spółdzielni było na nie stać

Spółdzielnia socjalna krok po kroku

Powstanie spółdzielni socjalne wymaga wielu przygotowań, nie tylko dotyczących pomysłu na działalność ale przede wszystkim związanych ze stroną formalną całego procesu. Poniżej znajduje się krótki schemat ilustrujący proces tworzenia spółdzielni.

ETAPY - TWORZENIE SPÓŁDZIELNI SOCJALNEJ:

- **Grupa inicjatywna, zainteresowani utworzeniem spółdzielni socjalnej**
(przygotowanie statutu/opracowanie strategii działania spółdzielni)
 - **Zebranie założycielskie**
(walne zebranie założycielskie)
Powołanie spółdzielni, uchwalenie statutu, wybór organów spółdzielni
 - **Złożenie wniosku o rejestrację spółdzielni socjalnej w KRS**
 - **Załatwienie pozostałych formalności**
(NIP, Regon, ZUS, PIP, Rachunek bankowy, pieczętka, koncesje, pozwolenia)
 - **Rozpoczęcie działalności gospodarczej**⁵

Pierwszym podstawowym krokiem jest zebranie grupy inicjatywnej czyli minimum 5 osób, które chciałyby prowadzić wspólny biznes. W dużej mierze od tego jakie osoby znajdą się w spółdzielni i czy stworzą one zgrany zespół zależy powodzenie lub niepowodzenie przyszłej działalności. Ważne jest by spółdzielnie tworzyły osoby

⁵ „Spółdzielnia socjalna krok po kroku” pod red., J. Kwiatkowskiego, Kraków 2008, str. 13

odpowiedzialne, które się znają i mają do siebie zaufanie. Niezwykle istotne jest również określenie czym spółdzielnia ma się zajmować. Pozornie nie jest to sprawa trudna, jednak zdarza się, że każdy z członków ma własny pomysł na spółdzielnię i osiągnięcie kompromisu w tej sprawie wcale nie jest proste.

Kolejnym ważnym etapem jest przygotowanie dwóch podstawowych dokumentów. Spółdzielnia socjalna działa głównie w oparciu o: **statut i biznesplan**. Dokumenty te powinny być przemyślane i skrupulatnie przygotowane. Przygotowanie dobrego statutu czy biznesplanu nie jest proste, jednak tutaj przyszli spółdzielcy mogą liczyć na specjalistyczne wsparcie doradców. (Lista instytucji udzielających tego typu wsparcia w dalszej części artykułu). Podstawą działalności spółdzielni socjalnej jest **statut**, który określa profil jej działalności, misję, nazwę, siedzibę, zasady działania, sposób reprezentacji, prawa i obowiązki członków oraz zarządu. Statut powinien oddawać unikalny charakter każdej ze spółdzielni i jej działalności, dlatego też ważne jest aby przy opracowaniu tego dokumentu uczestniczyli wszyscy członkowie spółdzielni. Należy pamiętać, żeby statut nie pozostawiał zbyt wiele niedoprecyzowanych kwestii ale też o tym, żeby nie był zbyt „sztywny”.

Kolejnym krokiem na drodze tworzenia spółdzielni jest zebranie założycielskie – Walne Zgromadzenie Założycielskie. Podczas tego spotkania, powołuje się spółdzielnię, zatwierdza statut i wybiera organy spółdzielni: zarząd i radę nadzorczą (jeśli spółdzielnia składa się z min. 15 osób). Dodatkowo podejmuje się szereg ważnych dla funkcjonowania spółdzielni uchwał.

Następnym etapem jest rejestracja spółdzielni w Sądzie. Spółdzielnia socjalna podlega obowiązkowi wpisu do Krajowego rejestru Sądowego (KRS). Wniosek o wpis do rejestru powinien być złożony w terminie 7 dni od Walnego Zebrania Założycielskiego i mogą go złożyć specjalnie upoważnione do tego osoby. Do zarejestrowania spółdzielni konieczne są następujące dokumenty: wypełniony wniosek o rejestracji podmiotu w rejestrze przedsiębiorców, wypełniony formularz „Organy podmiotu”, Wypełniony formularz „Przedmiot działania”. Do wyżej wymienionych formularzy należy dołączyć następujące dokumenty z Walnego Zgromadzenia Założycielskiego: protokół, listy obecności z adresami członków założycieli i ich podpisami, uchwałę o powołaniu spółdzielni, uchwałę o przyjęciu statutu wraz ze statutem, zaświadczenia potwierdzające, że wszyscy członkowie

założyciele mają uprawnienia do założenia spółdzielni socjalnej. Z chwilą wpisania spółdzielni socjalnej do KRS spółdzielnia uzyskuje osobowość prawną.

Zanim jednak spółdzielnia będzie mogła zacząć funkcjonować na rynku musi jeszcze załatwić kilka formalności. W ciągu 7 dni od momentu wpisu do rejestru sądowego spółdzielnia musi zgłosić się do urzędu statystycznego w celu uzyskania numeru REGON. Następnie powinna zgłosić się do urzędu skarbowego w celu nadania numeru identyfikacji podatkowej (NIP). Spółdzielnia, tak jak każdy inny podmiot gospodarczy, musi również otworzyć rachunek bankowy oraz wyrobić pieczęć. Ponadto jak każda inna firma ma obowiązek w ciągu 7 dni od zatrudnienia pracowników zarejestrowania się w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych (ZUS). Spółdzielnia powinna być również zgłoszona do państwowej Inspekcji Pracy (PIP) oraz Terenowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej. W przypadku prowadzenia niektórych form działalności (np. handel alkoholem, sprzedaż usług turystycznych, prowadzenie placówki gastronomicznej) konieczne jest również uzyskanie odpowiednich pozwoleń czy koncesji.⁶

Wsparcie na jakie może liczyć spółdzielnia:

- Jednorazowe wsparcie finansowe z Funduszu Pracy (do 4-krotności przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka założyciela)
- Jednorazowe wsparcie finansowe ze strony PEFRON dla osoby niepełnosprawnej (do 15-krotności przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka założyciela)
- Dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej (ok. 20 tyś na jednego członka założyciela)
- Refundacja składek ubezpieczeniowych
- Zwolnienie z opłat rejestracyjnych (wpis do KRS i ogłoszenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym)
- Zwolnienie z podatku dochodowego (od kosztów poniesionych na reintegrację społeczno-zawodową członków spółdzielni)
- Możliwość udziału w przetargach na realizację zadań publicznych

⁶ „Spółdzielnia socjalna krok po kroku” pod red., J. Kwiatkowskiego, Kraków 2008, str. 14-25

Spółdzielnie Socjalne w województwie łódzkim – przykłady

Obecnie w Krajowym Rejestrze sądowym zarejestrowanych jest 638 spółdzielni socjalnych⁷. Niestety sporo z nich nie przetrzymuje próby czasu i kiedy kończy się wsparcie finansowe upada. Na szczęście nie wszystkie dzielą taki los. W samym województwie łódzkim mamy sporo spółdzielni, które mimo codziennych trudności, całkiem nieźle radzą sobie na rynku. Według danych Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych w województwie łódzkim zarejestrowanych jest 57 spółdzielni socjalnych i liczba ta stale rośnie.⁸

Zapraszamy do zapoznania się z kilkoma przykładami:

Spółdzielnia Socjalna „Piąty kolor”

Spółdzielnia powstała w 2012 roku w ramach projektu „OWES- wsparcie spółdzielczości socjalnej, modele rozwoju ES” realizowanego przez Centrum OPUS. PIĄTY KOLOR (www.5kolor.pl) to kreatywna agencja reklamowo-projektowa założona przez pięciu pasjonatów różnych dziedzin projektowania grafiki. Każdy z nich posiada kilkuletnie doświadczenie w branży kreacji artystycznej. Ideą spółdzielni jest połączenie umiejętności wszystkich członków, by wspólnie świadczyć kompleksowe usługi projektowe najwyższej klasy. Wiedzą, jak stworzyć reklamę, która nie pozostanie niezauważona. Oferują szeroki wachlarz usług, od projektów logo czy strony www, aż po dokładne makiety czy wizualizacje 3D. Posiadają zarówno niezbędne umiejętności, jak i wysokiej klasy sprzęt.

⁷ <http://ozrss.pl/spoldzielnie-socjalne/katalog/>, aktualne na 27.03.2013r.

⁸ <http://www.ozrss.pl/klod.htm>, aktualne na 27.03.2013r.

Spółdzielnia Socjalna „Exoop” została założona w ramach projektu „Współdziałając możemy więcej” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego,

realizowanego przez Stowarzyszenie Wsparcie Społeczne „Ja-Ty-My”. Działalność spółdzielni to przede wszystkim: wypożyczanie i konserwacja systemów kamer przemysłowych, instalacja kamer przemysłowych w obiektach stacjonarnych i ruchomych, sprzedaż materiałów biurowych w sklepie internetowym, prowadzenie monitoringu online z możliwością powiadamiania służb interwencyjnych, straży miejskiej lub policji, wynajem sali szkoleniowej, organizacja bankietów, przyjęć, imprez okolicznościowych. Klienci, do których kierowana jest oferta to przede wszystkim małe i średnie przedsiębiorstwa, zainteresowane systemami monitoringowymi, a także przedszkola, szkoły, instytucje samorządowe zainteresowane monitoringiem obszarów zewnętrznych oraz przewoźnicy, którzy dzięki kamerom chcą zapobiegać aktom wandalizmu i dewastacji sprzętu. Spółdzielnia wynajmuje salę szkoleniową (w pełni wyposażoną w sprzęt audiowizualny), organizuje bankiety, przyjęcia i imprezy okolicznościowe dla firm, instytucji i osób prywatnych.⁹

Handlowo - Usługowa Spółdzielnia Socjalna „MADEA” jest pierwszą spółdzielnią socjalną, jaka powstała w powiecie skierniewickim. Spółdzielnia została założona przez sześć

bezrobotnych kobiet przy współpracy ze Stowarzyszeniem na Rzecz Rodzin SIGNA FAMILIA ze Skierniewic. W ramach dotacji z projektu „ Razem Możemy Więcej” realizowanego przez Stowarzyszenie Wsparcie Społeczne „Ja-Ty-My” spółdzielnia udało się otworzyć Centrum Animacji Dziecięcej „Madagaskar” i wyposażyć go w dwie sale zabaw dla dzieci (Podwodny Świat oraz Dżungla).

⁹ <http://www.rmw.wsparciespoleczne.pl/spodzielnie-socjalne/59-exoop.html> z dnia 08.09.2012r.

Dodatkowo spółdzielnia prowadzi sprzedaż ubranek dla dzieci i niemowląt poprzez sklep internetowy oraz organizowane w siedzibie spółdzielni kiermasze.¹⁰

Spółdzielnia socjalna „Figa”, jako kolejna powstała przy udziale projektu „Razem Możemy Więcej”. Utworzyło ją pięć młodych osób, absolwentów uczelni wyższych, których połączyła wspólna pasja, a mianowicie zainteresowanie kulturą i kuchnią francuską. Razem postanowili otworzyć bistro, serwujące dania kuchni francuskiej, głównie tarty ale nie tylko. Bistro mieści się przy Ul. Piotrkowskiej 101 w Łodzi i swoją ofertę kieruje, głównie do osób pracujących, które chcą zjeść lekki, smaczny, zdrowy ale także niekonwencjonalny posiłek w trakcie przerwy w pracy. Spółdzielnia w swojej ofercie posiada dodatkowo wynajem lokalu i organizację imprez okolicznościowych, a także catering dostarczany do klienta.

Więcej na temat Bisto „Zaraz Wracam” <http://www.3sektor.tv/contents/827>

Spółdzielnia Socjalna „Na Wzniesieniach”, to kolejna spółdzielnia, która powstała przy udziale projektu „Razem Możemy Więcej” realizowanego przez Stowarzyszenie Wspieranie Społeczne „Ja-Ty-My”. Spółdzielnia założona została przez pięć osób, które miały trudności z odnalezieniem się na rynku pracy ze względu na długotrwałe bezrobocie czy niepełnosprawność. Ich głównym motywem do założenia spółdzielni była chęć zdobycia nowych umiejętności, doświadczenia, podniesienia kwalifikacji zawodowych oraz zmiana sytuacji życiowej. Spółdzielnia świadczy profesjonalne usługi w zakresie: sprzątnięcia mieszkań, domów, biur, grobów, pielęgnacji ogrodów oraz opieki nad osobami starszymi oraz dziećmi. Na zlecenie gminy zajmuje się również sprzątnięciem przystanków i zatok autobusowych. Wkrótce planuje otwarcie punktu przedszkolnego. Spółdzielnia Socjalna położona jest na terenie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich.¹¹

¹⁰ <http://www.madagaskar.hussmadea.org>, aktualne na 27.03.2013r.

¹¹ <http://www.nawzniesieniach.pl/index.html>, z dnia 27.03.2013r.

Więcej przykładów znaleźć można na stronie internetowej:

www.wparciespoleczne.pl,

Lista wszystkich spółdzielni socjalnych zarejestrowanych w województwie łódzkim wraz z danymi kontaktowymi znajduje się na stronie internetowej: www.ozrss.pl,

Zachęcamy również do zapoznania się z krótkim materiałem filmowym na temat spółdzielni socjalnych:

<http://www.tvp.pl/lodz/spoleczenstwo/kapitalne-mozliwosci-dobre-praktyki/wideo/22122010/3625978>

Osoby zainteresowane utworzeniem spółdzielni socjalnej zapraszamy do korzystania z usług instytucji wspierających tworzenie tego typu podmiotów. Oferują one bezpłatne szkolenia, doradztwo, usługi oraz doradztwo specjalistyczne (prawne, księgowo, marketingowe).

Lista organizacji udzielających tego typu wsparcia w woj. łódzkim:

- **Stowarzyszenie Wsparcie Społeczne „Ja-Ty-My”**
Łódź, ul. Piotrkowska 17
- **Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich OPUS**
Łódź, ul. Pl. Wolności 2 (lewa oficyna)
Piotrków Trybunalski, ul. Armii Krajowej 18, pok. 209
Sieradz, ul. Pułaskiego 5, I piętro
Skierniewice, ul. Senatorska 25, pok. 10 i 11
Kutno, ul. Grunwaldzka 1, pok. 119
- **Fundacja Instytut Spraw Obywatelskich INSPRO**
Łódź, ul. Więckowskiego 33/107
- **Instytut Europejski**
- Łódź, ul. Piotrkowska 258/260
- **PL Europa S.A.**
ul. Jaracza 47, 90-249 Łódź

Zainteresowane osoby odsyłamy również do stron internetowych
(aktualne na 6.03.2013r.):

www.wsparcieszpoleczne.pl

www.opus.org.pl

www.ekonomiaspoleczna.pl

www.spoldzilenie.com

www.spoldzielnie.org.pl

www.ngo.pl

www.spoldzielczosc.pl

www.socjalna.pl

www.fundusze-strukturalne.gov.pl/nss

www.efs.gov.pl

www.ozrss.pl

www.madagaskar.hussmadea.org

www.nawzniesieniach.pl

www.krs.ms.gov.pl

<http://bazy.ngo.pl> – baza organizacji pozarządowych i instytucji (w tym spółdzielnie socjalne, aktualna na 6.03.2013r.)

Bibliografia:

- Janowska Z. (red.) „Spółdzielczość socjalna drogą do aktywności zawodowej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu”, Międzynarodowa Fundacja Kobiet, HRP, Łódź, 2009.
- Kaczmarek B. M, „Jak założyć spółdzielnię socjalną”, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa, 2010.
- Kwiatkowski J. (red.) „Spółdzielnia socjalna krok po kroku”, FRDL, Kraków, 2008.

Opracowanie: Anna Sikorska, Edyta Kolenda